

ЛУИ ЛЕЖЕ – ЗАСТЪПНИКЪТ НА СЛАВЯНСТВОТО

ЛУИ ЛЕЖЕ (Louis Léger, 1843 – 1923) – първият френски представител на академичната славистика, е бил в продължение на почти четиридесет години професор по славянски езици и литератури в Колеж дьо Франс – едно от най-престижните висши учебни заведения в Париж. Неговият дълголетен творчески път започва със защитата на докторска дисертация в Сорбоната през 1867 г., която представлява първият значим славистичен труд във Франция: както сам отбелязва в един по-късен свой труд, неговият научен дебют е докторатът, посветен на „светите апостоли Кирил и Методий“¹. Логично е да предполагаме, че въз основа на този текст Леже подготвя книгата, която излиза през следващата година и от която представяме кратък откъс.

Международният авторитет, който френският учен извоюва в продължение на повече от половин век, е забележителен: той е член на Френската академия на науките, член на академиите на науките в Санкт Петербург, Белград и Букурещ, член-кореспондент на Кралското общество на науките в Чехия, член на Обществото по полска история и литература в Париж, а през 1884 г. Луи Леже е избран за почетен член и на Българската академия на науките (тогава Българско книжовно дружество).

Научните му монографии и статии са тематично ориентирани към историята на славянските народи, митологията и фолклористиката. Българската тема присъства както в общославистичните му проучвания, така и в самостоятелни изследвания. Л. Леже е първият преводач на френски език на *Житие и стра-*

¹ Louis Léger. *Serbes, Croates et Bulgares; études historiques, politiques et littéraires*. Paris J. Maissonneuve & fils, 1913, p. 166.

дания *грешнаго Софрония*, пише редица журналистически и публицистични материали за турските зверства, защитавайки българската кауза, а със своите научни публикации той заговаря за България като за страна не само с тежка историческа участ, но и с безспорна роля за развитието на европейската цивилизация и култура.

Преди появата на Луи Леже обективен научен поглед към славянството бива проявяван предимно „отвътре“, т.е. от учени, принадлежащи към славянския свят. На преднамереното некоректно тълкуване на изворовия материал и на пренебрежителното отношение към славяните от страна на немските слависти например е обръщал внимание неведнъж Шафарик. Луи Леже обаче заявява в предговора към своя труд, посветен на християнизацията на славяните, от който представяме кратък фрагмент, че се е учил от чешките филолози Павел Йозеф Шафарик и Франтишек Палацки, от полския историк Йоахим Лелевел, от руския учен Михаил П. Погодин². Изборът на подобна евристична позиция е сам по себе си красноречив и е знак за солидаризирането на Леже с онази част от тогавашната европейска славистика, която си е поставяла за цел да разкрие стойностните страни в историята и културата на славяните. Ето защо не изненадва самопризнанието, което той прави в предговора към книгата, посветена на южните славяни, че „вдъхновен от симпатията, която те предизвик-

- *Героичен епос и народни песни на славяните в Бохемия (Chants héroïques et chansons populaires des Slaves de Bohême, 1866)*
- *Австрийската криза (La Crise autrichienne, 1868)*
- *История на Австро-Унгария (Histoire de Autriche-Hongrie, 1879)*
- *Сборник със славянски народни приказки (Recueil de contes populaires slaves, 1882)*
- *Сава, Дунав и Балканите: пътуване при словенците, хърватите, сърбите и българите (La Save, le Danube et le Balkan, voyage chez les Slovènes, les Croates, les Serbes et les Bulgares, 1884)*
- *България (La Bulgarie, 1885)*
- *Нови славистични студии – история и литература (Nouvelles études slaves histoire et littérature, 1886)*
- *Руснаци и славяни: политически и литературни студии (Russes et Slaves, études politiques et littéraires, 1890 – 1899) – в три тома*
- *Славянска митология (La Mythologie slave, 1901)*
- *Славянският свят: политически и литературни студии (Le monde slave, études politiques et littéraires, 1902)*
- *Турци и гърци против българите в Македония (Turcs et Grecs contre Bulgares en Macédoine, 1904)*
- *Москва (Moscou, 1904, 1910)*
- *Николай Гогол (Nicolas Gogol, 1913)*
- *Сърби, хървати и българи: исторически, политически и литературни студии (Serbes, Croates et Bulgares, études historiques, politiques et littéraires, 1913)*
- *Панславизмът и интересите на Франция (Le panslavisme et l'intérêt français, 1917) и др.*

² Louis Léger. *Cyrille et Méthode: étude historique sur la conversion des Slaves au christianisme* Paris : A. Franck, 1868, p. IX, XII.

ват“³, е започнал „отпреди почти половин век да изучава техните езици, да чете техните поети и публицисти, да живее техния живот и да осмисля ролята, която те имат в историята на цивилизацията, да откроява техните държавници, писатели, герои, добротворци“³.

Подобно отношение към славянския свят не само че е било нетипично за европейския колониален менталитет, но дори е криело и известни рискове: така например в статията си *Славянофилството на Луи Леже и Македония*, позоваваща се на публикуваните през 1897 г. в сп. „Космополис“ (Cosmopolis) спомени на френския учен, Константин Ст. Вълканов представя интригуващи факти за случаи, в които Леже е бил подозиран от френските власти ту в руски, ту в полски шпионаж⁴... Появилите се от 60-те години нататък научни публикации на Леже за историята и културното минало на славяните извършват пробив в ретроградните представи на тогавашна Европа за славянството и с това предизвикват съпротива от страна на тогавашните политически и културни елити. Направеният от Леже професионален избор обаче остава непроменен. Запознанството му по същото онова време в Париж със забележителни интелектуалци като Фр. Л. Ригер – автора на първата чешка енциклопедия, или хърватския филолог Йосип Щросмайер и предприетите пътувания из славянските земи (например в Прага се запознава с Васил Д. Стоянов) не само го убеждават в правилността на този избор, но формират и светоглед, кореспондиращ с актуалните познания и идеологически нагласи на славянските учени.

Луи Леже пътува няколко пъти и до България. След първото си посещение през 1884 г. издава книгата *Сава, Дунав и Балканите*⁵, в която представя своите познания и лични впечатления от пътуванията си из словенските, хърватските, сръбските и българските земи. Появата на тази монография мотивира български спомоществовали, сред които Евлоги Георгиев, да съдействат за издаването на книга на Леже, посветена на България. И такава книга излиза още през следващата година – *La Bulgarie (България)*. За последен път френският славист идва на българска земя през 1912 г. в навечерието на Балканската война, за да отправи апел за мир и сговор между славяните. В продължение на десетилетия той се радва на висока почит у нас, свидетелство за което е и подготвеният в негова чест сборник със статии, на чиято титулна страница стои многозначителният надпис на френски език: „На Луи Леже от признателните българи“ (вж. по-долу). Поместената в началото на настоящия текст фотография на Луи Леже е взета от това представително издание, което излиза две години след неговата кончина.

³ Louis Léger, *Serbes, Croates et Bulgares...*, p. 1.

⁴ Константин Ст. Вълканов. Славянофилството на Луи Леже и Македония. // *Македонски преглед*. Списание за наука, литература и културен живот. Издава Македонският научен институт в София, год. I, кн. 1, 1924, 62 – 69.

⁵ Вж. пълното заглавие в оригинал и в превод в поместения по-горе списък с негови трудове.

Както вече бе споменато, предложеният откъс в български превод е от изданието в самостоятелна монография докторат на Луи Леже: *Кирил и Методий: историческо изследване върху християнизацията на славяните* (*Cyrille et Méthode: étude historique sur la conversion des Slaves au christianisme*. Paris: A. Franck, 1868, p. 200 – 205). Нека няколкото страници от този важен за историята на европейската славистика труд ни напомнят за белите полета в нашата културна памет и което е още по-важно – да прозвучат като неудобен въпрос: защо допускаме маргинализирането на такива забележителни учени като Луи Леже (за съжаление, не единствения), които за първи път заговарят за България като принадлежаща на културната карта на Европа.

Нито една от неговите монографии и студии, посветени на българската история, език и литература, не е преведена, българският читател не е имал възможността да чуе неговия глас в защита на българската кауза, българската славистика спорадично припомня неговия исторически принос за развитието на българистиката и на славистиката като цяло, но все още липсва цялостно монографично изследване, което да синтезира неговите възгледи поне по отношение на българистичната проблематика⁶. А именно Луи Леже е този, който пледира да се изчисти образът на славяните от наслоените предразсъдъци и който застъпва тезата за близостта на Кирило-Методиевия език с българския език. Именно на този въпрос е посветен избраният откъс. Въпреки оспоримостта на някои термини и тези, нека не забравяме историческото значение на неговите славистични проучвания, които създават нов европейски образ на България и на славянството като цяло, при това във време на злонамерена политика, водена от „великите сили“.

Жоржета Чолакова

⁶ След *Литературното възраждане на българите* (Шумен, 1889, прев. М. Москов) не е издаван в български превод научен труд на Леже. На този фон все пак се забелязва известен интерес от страна на българските академични среди: вж. например *Славяните и славянската филология* (2002) на Иван Куцаров, *Франция в българското духовно възраждане* (1979) на Николай Генчев, *Приятели на българския народ* (1971) на Христо Йонков и Панайот Дражев, няколко епизодични публикации в научната периодика (напр. статията на Николай Дилевски по повод на стогодишнината от превода на Леже на Софрониевото *Житие* в сп. „Литературна мисъл“, кн. 3, 1986), както и на кратки статии, писани по повод на годишнини на Луи Леже: например на Людвиг Селимски (Съпоставително езиковедие XVIII, 1993, кн. 2, 110 – 114) или на Крум Лазаров (Славянски глас, кн. 3, 2013, 156 – 162).